

Odznaka krajoznawcza PTTK „Śladami Królowny Anny Wazówny”

Regulamin

1. Odznaka „Śladami Królowny Anny Wazówny” została ustanowiona przez Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK dla uczczenia 450. rocznicy urodzin Anny Wazówny – szwedzkiej królowny, która zapisała się w historii Polski, a szczególnie w dziejach ziemi chełmińskiej.
2. Odznaka ma na celu zachęcenie do poszerzenia wiedzy historycznej o Annie Wazównie i czasach, w których żyła oraz popularyzację obiektów krajoznawczych z nią związanych.
3. Odznaka jest jednostopniowa. Czas jej zdobywania jest nieograniczony.
4. Odznakę można zdobywać po ukończeniu 10. roku życia.
5. Warunkiem zdobycia odznaki jest zwiedzenie miejsc związanych z Anną Wazówną w Brodnicy, Golubiu-Dobrzyniu i Toruniu oraz siedmiu dowolnie wybranych w innych miejscowościach, wymienionych w Informatorze krajoznawczym, który jest załącznikiem do regulaminu.
Obiekty do zwiedzania zaznaczone są tłustym drukiem. Jeśli w miejscowości nie wymieniono konkretnego obiektu, należy zwiedzić zamek, pałac lub dwór (ewentualnie ich ruiny). W przypadku braku takiego obiektu, należy zwiedzić muzeum, zabytek architektury, tablicę pamiątkową itp., o ile to możliwe, mające związek lub nawiązujące do losów królowny.
Do miejsc wybranych można zaliczyć również wymienione placówki oświatowe im. Anny Wazówny oraz rzeźbę królowny w Toruniu.
6. Podstawą weryfikacji odznaki jest indywidualnie prowadzona kronika (dopuszcza się również formę elektroniczną), która powinna zawierać podstawowe dane osobowe zdobywającego odznakę oraz wyszczególnienie zwiedzanych obiektów, daty i potwierdzenia ich zwiedzania (pieczątki, bilety wstępu, fotografie, potwierdzenie członka kadry programowej PTTK lub organizatora imprezy).
7. Odznakę przyznaje i dystrybucję prowadzi Centralna Komisja Weryfikacyjna Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu lub inna jednostka PTTK upoważniona przez Kolegium.
8. Autorem regulaminu i projektu graficznego odznaki jest Jan Kamiński, autorami Informatora krajoznawczego są Andrzej Hermann i Jan Kamiński.
9. Regulamin został uchwalony przez Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK w dniu 24.02.2018 r.

Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK
(z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu
- ul. Hallera 32, 86-300 Grudziądz)

Informator krajoznawczy

(Poniższe wiadomości nie wypełniają opisu życia, ani dokonań królowny Anny Wazówny – wskazują jedynie związki poszczególnych miejsc z jej osobą.)

Anna Wazówna przysłała na świat 17 maja 1568 r. na zamku w **Eskilstunie** (Szwecja). Zamek spłonął w 1680 r. i nie został odbudowany. W Muzeum Miasta Eskilstuna można zobaczyć kamienie pochodzące z nieistniejącego dziś zamku.

Królowna Anna dorastała w Szwecji. Matka Katarzyna Jagiellonka wychowywała ją w wierze katolickiej, ale Anna około roku 1580 przeszła na luteranizm. Jej główną siedzibą był **zamek Stegeborg**. Tutaj urodził się i dorastał ojciec Anny Jan III Waza. W tym zamku królowna miała swoją pierwszą aptekę. Tutaj rezydowała również w czasie swoich późniejszych podróży z Polski. Do dzisiaj zachowały się ruiny zamku z ceglana wieżą z XIII w. i klasycystyczny pałac z pocz. XIX w. Na polach pod zamkiem Stegeborg Zygmunt III Waza pokonał w 1598 roku rebeliantów chcących mu odebrać koronę szwedzką po śmierci ojca.

19-letnia Anna przybyła do Polski we wrześniu 1587 r., razem ze swoim bratem Zygmuntem wybranym na króla Rzeczypospolitej. Podróż Zygmunta III Wazy i Anny Wazówny do Krakowa wiodła przez **opactwo cystersów w Oliwie**, a następnie przez **Gdańsk, Malbork, Toruń, Łęczycę** i Piotrków (ob. **Piotrków Trybunalski**), gdzie spotkała się z nimi królowa-wdowa Anna Jagiellonka – siostra matki). Z powodu potyczki przedniej straży orszaku ze zwolennikami Maksymiliana król zawrócił do Rawy, a królowna ze względów bezpieczeństwa pojechała do królowej, do **Warszawy**. Pod koniec roku król przybył do Krakowa i został tam koronowany. Dopiero, kiedy po rozgromieniu wojsk zwolenników Maksymiliana drogi stały się bezpieczniejsze, do **Krakowa** udały się Anna Jagiellonka i Anna Wazówna. Od lutego 1588 r. obie zamieszkały na **Wawelu**. Na wzgórzu znajdują się dwa zespoły zabytkowych budowli. Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki jest narodową instytucją kultury, stanowi muzeum o charakterze rezydencji historycznej. Drugi zespół to bazylika archikatedralna św. Stanisława i św. Wacława – miejsce koronacji królów Polski oraz ich pochówku (tutaj spoczywają m.in. Anna Jagiellonka oraz Wazowie: Zygmunt III, Władysław IV i Jan Kazimierz).

Późnym latem 1588 r. epidemia zmusiła dwór do opuszczenia Krakowa. Orszak królewski udał się w stronę **Sandomierza**, potem do **Lublina**, a następnie do **Warszawy**. Choroby nie ominęły dworu i zmusiły króla do pozostawienia Jagiellonki i Wazówny w **Radomiu**.

W następnym roku Anna Wazówna rozpoczęła podróż do Szwecji. W lipcu z królem wyruszyła do Litwy. Byli w **Grodnie** i **Wilnie**. Potem udali się do inflanckiego Rewla (obecnie **Tallin**). Tam Anna i Zygmunt spotkali się z ojcem i macochą. Z Rewla król Zygmunt wyruszył do Polski. Królowna Anna udała się z Janem III do Szwecji, skąd powróciła do Polski w 1591 r. Jakiś czas mieszkała w **Gdańsku**, potem w **Malborku**. Koniec roku Anna spędziła ze swoją ciotką Anną Jagiellonką w Nowym Mieście Korczynie (obecnie **Nowy Korczyn**).

Anna z powodu swojego wyznania została przyjęta z dużą rezerwą, która przerodziła się w jawną niechęć, kiedy stwierdzono jej wielki wpływ na brata-katolika. To ze względu na tę niechęć królowna wyjeżdżała do Szwecji. Luteranizm Anny Wazówny i związane z nim intrygi otoczenia spowodowały, że usunęła się z królewskiego dworu i przeniosła się do rezydencji ciotki do **Ujazdowa** pod Warszawą (obecnie w granicach miasta). Razem podróżowały do Krakowa, Warszawy, Nowego Miasta Korczyna lub Łobzowa.

W **Łobzowie** (obecnie cz. Krakowa) mieści się **pałac**, który był letnią rezydencją królewską. Za panowania Stefana Batorego przebudowę pałacu przeprowadził Santi Gucci. Zaprojektował także rozległy **ogród**, którym później Zygmunt III osobiście się zajmował, a Anna pomagała mu w tym podczas swoich pobytów w Łobzowie. Obecnie gmach pałacu należy do Politechniki Krakowskiej, a po królewskim ogrodzie pozostała resztką parku, która w 2015 r. oficjalnie dała początek nowemu parkowi miejskiemu "Ogrody Łobzów".

W 1593 r. Wazówna kolejny raz wyjechała z Polski do Szwecji. Kroniki odnotowały jej pobyt w porcie **Elsnaby**, **Sztokholmie** i na pogrzebie Jana III Wazy w **Uppsali**. Rodzinny kraj opuściła bezpowrotnie po przegranej przez Zygmunta III Wazę bitwie pod Linköping w 1598 r. Po powrocie do Polski znowu podróżowała pomiędzy krakowskim zamkiem na Wawelu a zamkiem warszawskim, który był siedzibą królewską od 1596 r., kiedy to Zygmunt III Waza przeniósł stolicę z Krakowa do Warszawy. **Zamek Królewski w Warszawie**, pierwotnie rezydencja książąt mazowieckich, stał się siedzibą władz I Rzeczypospolitej – króla i Sejmu (Izby Poselskiej i Senatu). Zamek zniszczony przez Niemców w 1939 r. i w czasie powstania warszawskiego odbudowano w latach 1971-1984 (udostępnienie do zwiedzania). W 1979 roku utworzono w nim muzeum. Obecnie pod nazwą „Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej” pełni również funkcje reprezentacyjne – przyjmowane są oficjalne wizyty i organizowane spotkania państwowe.

W 1604 r. Zygmunt III Waza nadał Annie starostwo brodnickie, a w 1611 golubskie. Królowa na stałe zamieszkała nad Drwęcą.

Siedzibą starostów w **Brodnicy** był **pokrzyżacki zamek** - potężna budowla obronna nad rzeką. Obecnie można zwiedzać ekspozycje Muzeum w Brodnicy w pozamkowych piwnicach i okazałą wieżę o wysokości 54 m. Wieżę wieńczy metalowa chorągiewka-wiatrowskaz ze stylizowanym snopkiem (herb Wazów), lwem w koronie (godło Gotlandii), trzema koronami (godło Szwecji), inicjałami AP (Anna Princeps) i datą 1616, ustawiona na zakończenie przebudowy zamku przez starościny Annę Wazównę. Na przedzamczu **pałac** wzniesiony ok. 1550 r., który starościna przebudowała w stylu wczesnego renesansu, bogato urządziła wnętrza – posadzki z glazurowanej cegły, sufity ze złoceniami, piece z ozdobnych kafli. Obecnie pałac jest siedzibą biblioteki oraz informacji turystycznej. Jest w nim również Sala Ślubów USC. Przed pałacem stoi **pomnik Anny Wazówny** z 2005 r. dłuta Ryszarda Kaczora. Przy wschodniej fosie zamkowej, między ul. Zamkową i Drwęcą znajduje się **Park Anny Wazówny**. Nazwę parku uchwaliła Rada Miejska w 2002 roku.

Siedzibą starostów w Golubiu (obecnie w granicach miasta **Golub-Dobrzyń**) także był pokrzyżacki **zamek**. Anna przebudowała gotycki zamek na renesansowy – m.in. powstał drewniany krużganek dookoła dziedzińca, a zewnętrzne mury ozdobiła attyka i okrągłe wieżyczki w narożnikach, na ścianach powstały sgraffitowe ozdoby. Na terenach przyległych do zamku założyła ogrody m.in. z roślinami leczniczymi, w których prawdopodobnie wyhodowała po raz pierwszy w Polsce tytoń. Teraz golubski zamek pod zarządem PTTK pełni funkcje hotelowe i gastronomiczne, a przede wszystkim jest miejscem bogatej działalności kulturalnej. Oddział PTTK im. Zygmunta Kwiatkowskiego prowadzi Muzeum Regionalne, w którym można zobaczyć ekspozycje związane z zamkiem i regionem, a także wystawy czasowe sztuki współczesnej oraz organizuje wiele imprez kulturalno-rozrywkowych. Słynne stały się Wielkie Bale Sylwestrowe, Międzynarodowe Turnieje Rycerskie, Konkursy Krasomówcze. To

właśnie tutaj wskrzeszono tradycję średniowiecznych turniejów rycerskich, co przyczyniło się do dynamicznego rozwoju bractw rycerskich i grup rekonstrukcyjnych. Na terenie byłych starostw w 2003 r. imię królowy nadano szkołom w Golubiu-Dobrzyniu i Gorczenicy. Nieopodal golubskiego zamku znajduje się Zespół Szkół nr 1 im. Anny Wazówny z pamiątkową tablicą w holu na parterze i portretami królowy. Natomiast w Gorczenicy, największej wsi w dawnym starostwie brodnickim, jest Szkoła Podstawowa im. Królowy Anny Wazówny. W szkole odsłonięto pamiątkową tablicę oraz na cześć patronki urządzono ogródek kwiatowo-ziołowy.

Anna Wazówna zmarła w Brodnicy 6 lutego 1625 r. w wieku 57 lat. Z powodu papieskiego zakazu chowania protestantów na katolickich cmentarzach nie mogła spocząć w katedrze wawelskiej jako członkini rodziny królewskiej. Jej ciało przez 11 lat przechowywano w piwnicy zamku brodnickiego (tu w 1629 r. jej trumnę sprofanowali i ograbili Szwedzi). Dopiero w 1636 r. jej bratanek, król Polski Władysław IV Waza zdecydował o pochowaniu Anny w pobliskim **Toruniu**, w specjalnie dobudowanym w tym celu **mauzoleum** przy kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (ówczesnym zborze ewangelickim). W latach 90. XX wieku w Toruniu naukowcy z UMK przeprowadzili prace konserwacyjne mauzoleum. Przy okazji ekshumowano i zbadano szczątki królowy. Potwierdzono autentyczność zachowanych pozostałości. 15 października 1995 r. odbył się jej powtórny pogrzeb, o charakterze ekumenicznym. Mauzoleum tworzy półkolista absyda z barokowym portalem, na cokole wspiera się sarkofag z umieszczoną na nim leżącą postacią królowy. W Toruniu można również zobaczyć figurę Anny Wazówny wykonaną z drewna podczas rzeźbiarskiego pleneru (nad Strugą Toruńską przy ul. Chrobrego 27).

BIBLIOGRAFIA

1. Grażyna Kurkowska
„Anna Wazówna 1568-1625. Polskie losy szwedzkiej królowy”.
2. Alicja Saar-Kozłowska
„Infantka Szwecji i Polski Anna Wazówna 1568-1625. Legenda i rzeczywistość”.
3. Renata Pawlak
„Anna Wazówna - Niepospolita kobieta I Rzeczypospolitej”
(W/w pozycje w wersji cyfrowej można znaleźć na stronie <http://pilsudski.jcom.pl/index.php/anna.>)

